

Bruksela – wizja miasta a rzeczywistość

Katarzyna Romańczyk

Uniwersytet Warszawski
Seminarium EUROREG
17.11.2016 r.

Pytania

- Jakie wizje rozwoju przyniosły Brukseli belgijskie reformy ustrojowe, lokalizacja instytucji europejskich oraz rozwijana w tym duchu polityka miejska po 1958 r.?
- Jak wizje te przełożyły się na realny rozwój miasta?

Ludność: 1,187 mln

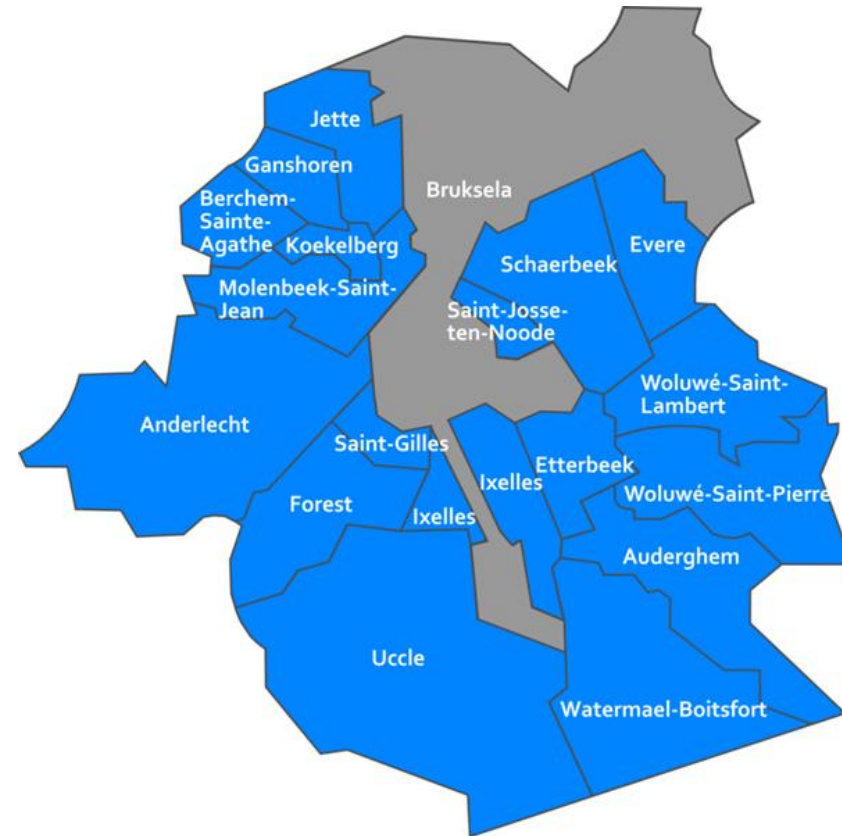
Powierzchnia: 161,2 km²

Metoda

- Metoda historyczna
- Analiza instytucjonalna – prawna

Cezura wyjściowa

- 1958 r. – wejście w życie Traktatów Rzymskich, organizacja międzynarodowej wystawy EXPO

Źródło: opracowanie własne

Fazy rozwojowe Brukseli po 1958 r.

1958 - 1988	1989 - obecnie
Aglomeracja 19 gmin o ograniczonych kompetencjach z zakresie gospodarki przestrzennej, transportu, opieki społecznej	Region Stołeczny Brukseli (19 gmin) z organami władzy ustawodawczej (parlament) i wykonawczej (rząd), posiadający szerokie kompetencje m.in. w zakresie gospodarki przestrzennej, transportu, sytemu podatkowego, polityki zagranicznej
Wizja symbolicznej stolicy Europy	Wizja kosmopolitycznego regionu

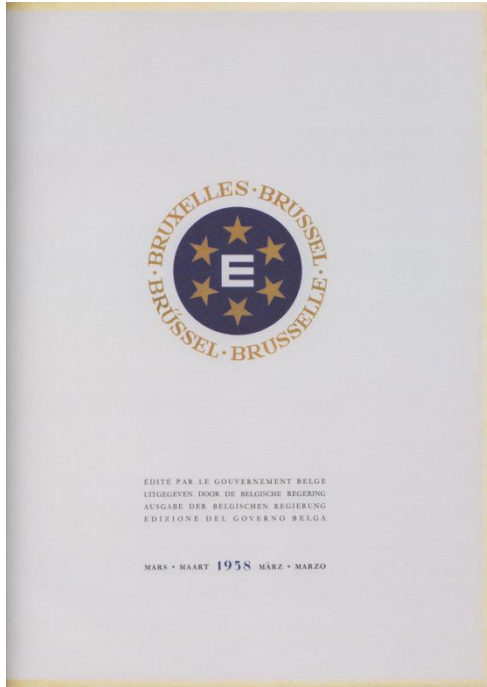
A co było przed 1958 r.?

Wizja stolicy narodowej (1830-1957)

Bruksela – stolica narodowa (1830-1957)	Bruksela – symboliczna stolica Europy (1958-1988)
Centralizacja władzy politycznej	Stopniowa decentralizacja władzy politycznej
Rozwój funkcji typowych	Rozwój funkcji wyspecjalizowanych
Czynniki egzogeniczne źródłem ograniczania barier endogenicznych	Czynniki egzogeniczne źródłem pogłębiania niektórych barier endogenicznych
Korzystne tendencje demograficzne	Niekorzystne tendencje demograficzne, polaryzacja społeczno-ekonomiczna
Integracja struktury przestrzennej miasta	Fragmentaryzacja struktury przestrzennej miasta
Przewaga budownictwa rezydencjonalnego i mieszkaniowego	Przewaga budownictwa biurowego

Wizja symbolicznej stolicy Europy

Źródło: Gouvernement Belge, *Livre Blanc*, Bruxelles, 1958.

Źródło: Ministère des Travaux Publics et de la Reconstruction, *Bruxelles Carrefour de l'Occident*, Bruxelles, 1956.

Przekształcenie Brukseli w międzynarodowy ośrodek polityczny świadczący wyspecjalizowane funkcje administracyjne dla wspólnot europejskich

Cechy polityki miejskiej Brukseli (1958-1988)

- specyficzna struktura podmiotów uczestniczących w zarządzaniu miastem, w tym wpływowych polityków i prywatnych inwestorów, którzy tworzyli koalicje pro-wzrostowe
- instytucje europejskie jako ponadlokalna siła stymulująca rozwój tej struktury i naturalna grupa docelowa dla prywatnych inwestorów
- strategiczne obszary miasta przedmiotem wielu spekulacji
- polityka miejska jako sztuka rządzenia w takich warunkach, jakie narzucał inwestor
- niedoskonałe ustawodawstwo będące efektem starannie opracowanej strategii deweloperskiej narzędziem zapewniającym stabilizację wytworzonego układu
(*Loi organique de l'aménagement du territoire et de l'urbanisme*, 1962)
- brak uspołecznienia procesów planowania przestrzennego
- likwidacja instytucji gwarantujących spójną adaptację nowych projektów do bieżących uwarunkowań Brukseli (np. Departament 12)
- instrumentalny styl rządzenia miastem (teoria reżimów miejskich C. Stona, typologia K. Mosseberger, G. Stoker: reżim instrumentalny)

Plan Manhattan

Makieta Planu Manhattan

Źródło: © Compagnie de Promotion

Fot. K. Romańczyk

Źródło: IBSA, 2016

Brukselizacja

- polityka miejska oparta na rozwiązaniach prawnych sprzyjających określonym grupom interesu
- niekontrolowany rozwój przestrzeni biurowej będący odpowiedzią na rosnące zapotrzebowanie instytucji europejskich
- pretensjonalne obiekty zbudowane poza skalą miejsca i koncepcyjnie kontrastujące z zabytkową tkanką otoczenia
- wywłaszczenia i wysiedlenia mieszkańców
- dezintegracja struktur społecznych i przestrzennych miasta (np. Dzielnica Północna, Dzielnica Leopolda)

Brukselizacja

Victor Horta, Dom Ludowy (1899-1965)
Źródło: Les Archives de la Ville de Bruxelles

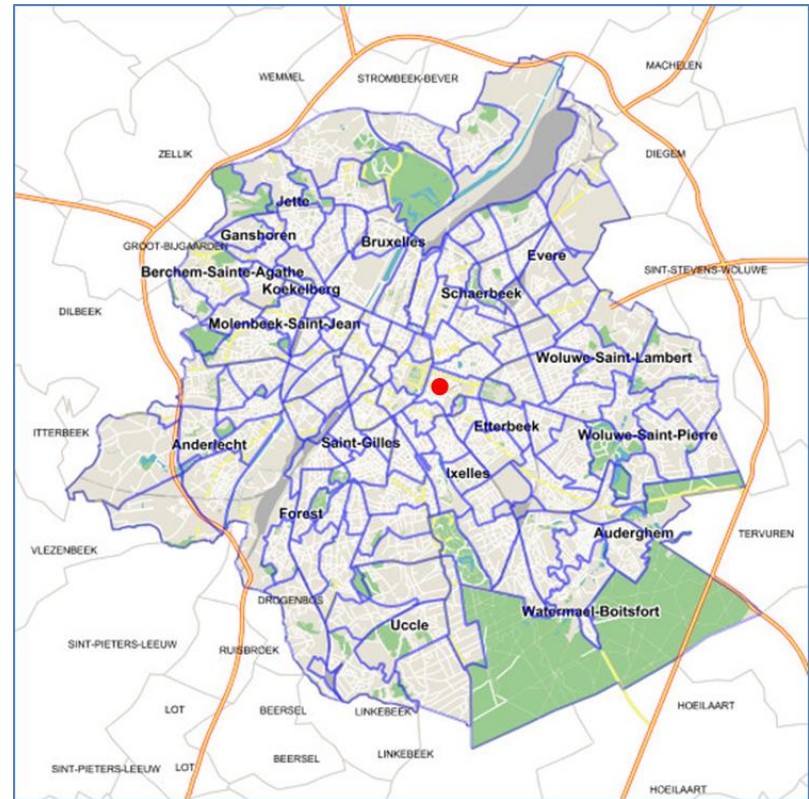
Tour Blaton
Fot. K. Romańczyk

ITT Tower na tle Abbaye de la Cambre
Fot. K. Romańczyk

Przeobrażenie Dzielnicy Leopolda w Dzielnicę Europejską

Dzielnica Leopolda	Dzielnica Europejska
Pierwszy burżuazyjny kwartał Brukseli (l. 40., XIX w.)	Pierwszy administracyjny kwartał UE
Kolebka belgijskiej architektury secesyjnej	Dominacja postmodernistycznej architektury biurowej
Powierzchnia biurowa 1960 r. - 317 tys. m ²	Powierzchnia biurowa 2015 r. - 1,8 mln m ² (11,7 mln m ² w całym RSB)
Liczba urzędników 1958 r. – 300	Liczba urzędników 2015 r. – 40 tys.
Liczba mieszkańców 1970 r. – 49 500	Liczba mieszkańców 2000 r. – 24 700

Źródło: IBSA, 2016

Dzielnica Europejska

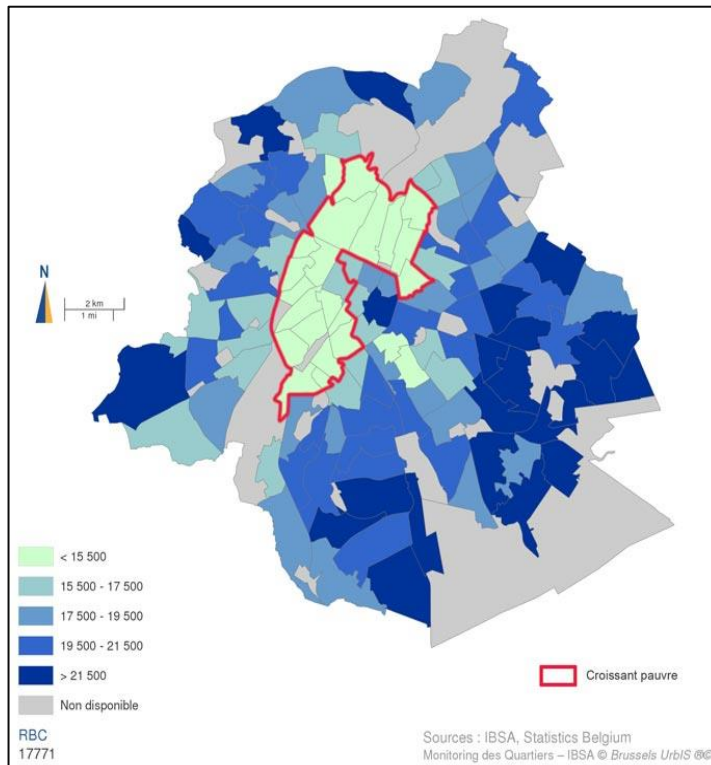
Prywatne domy na wprost Komisji Europejskiej
Fot. K. Romańczyk

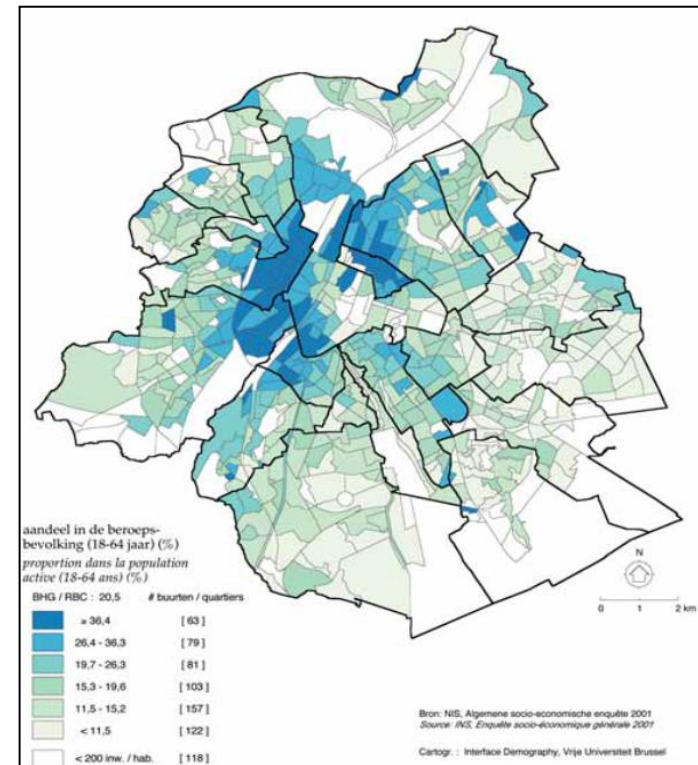
Prywatny dom na tyłach Parlamentu Europejskiego
Fot. K. Romańczyk
Źródło: K. Romańczyk, *Cities*, 2012, 29, 126.

Paradoks Brukseli

Integracja Belgii w ramach Wspólnot Europejskich => Dezintegracja społeczna i przestrzenna Brukseli

Średni roczny dochód w przeliczeniu na mieszkańca (2001)
Źródło: IBSA, Statistics Belgium, Monitoring de Quartiers,
Brussels UrbIS

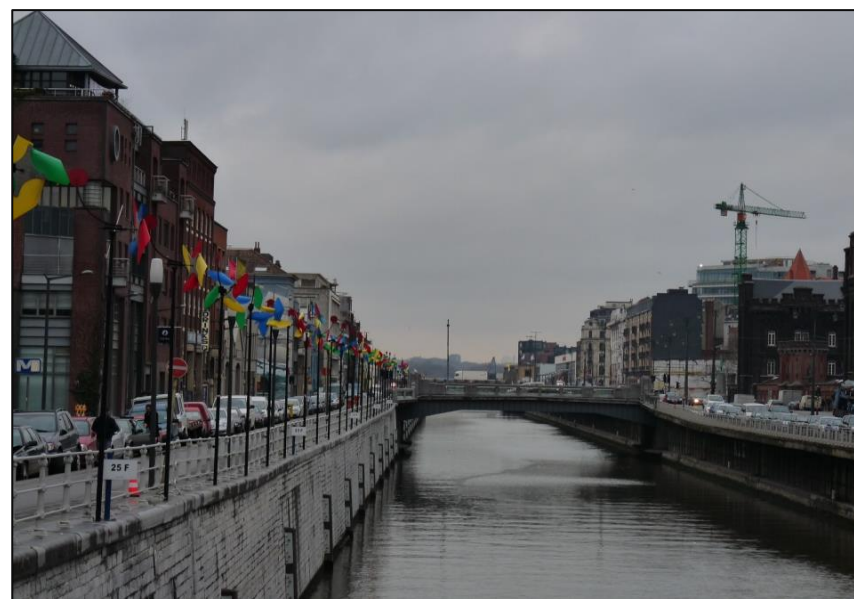

Poziom bezrobocie (2001)
Źródło: INS, Enquête socio-économique générale 2001
Interface Demography, VUB

Strefa Kanału Willebroeck

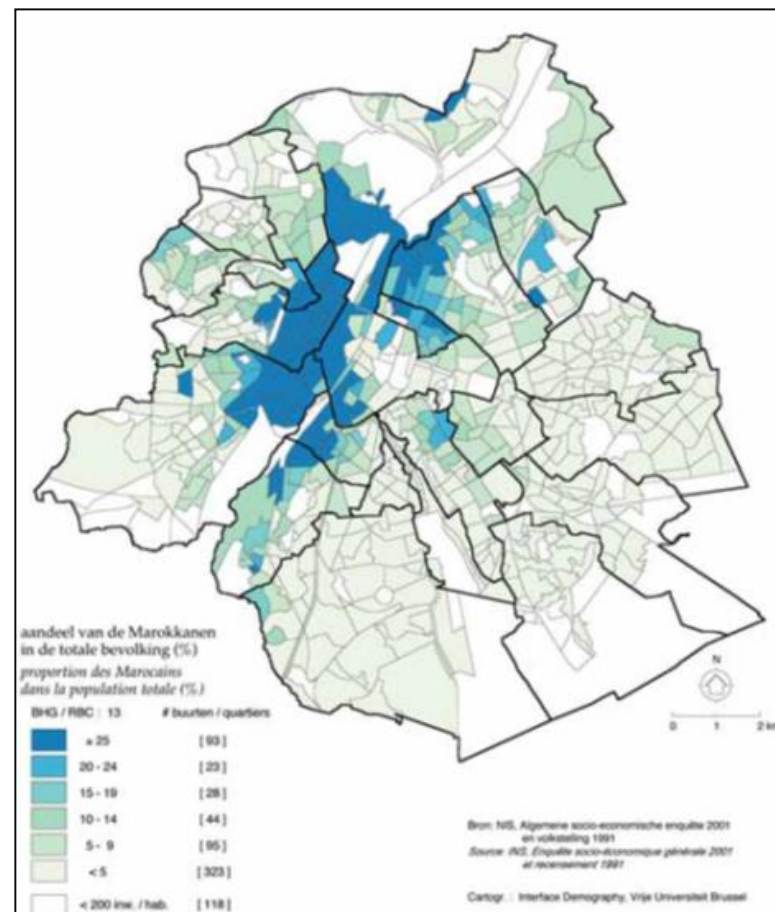
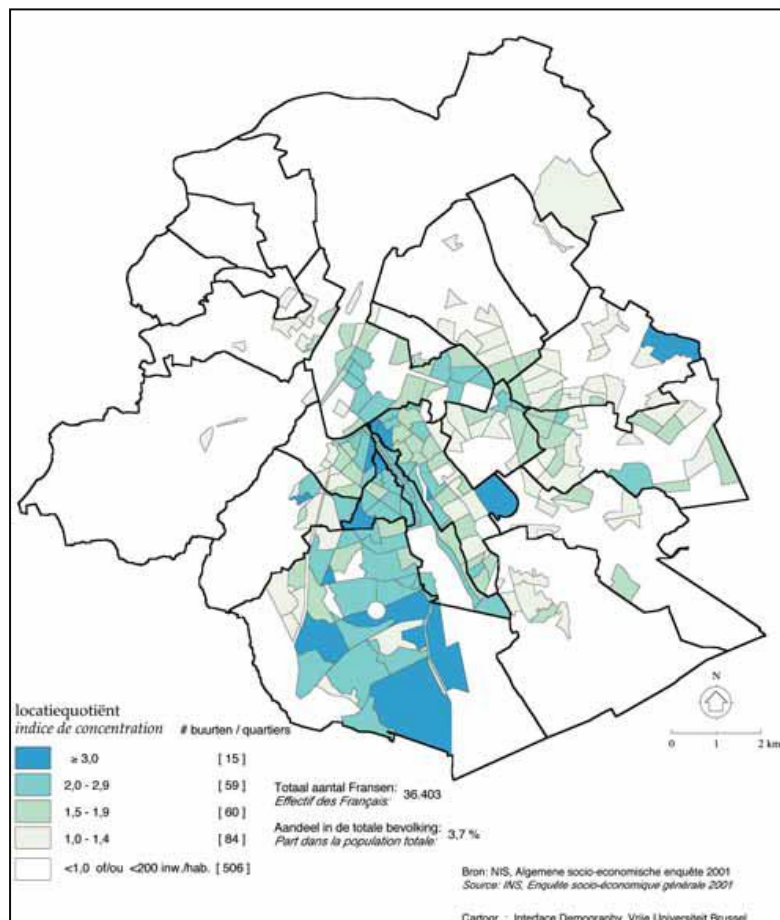

Zródło: S. Vermeulen, © BRIC (2013)

Fot. K. Romańczyk

Lokalizacja społeczności imigranckich

Lokalizacja społeczności francuskiej i marokańskiej (2001)

Źródło: IBSA, Statistics Belgium, Monitoring de Quartiers, Brussels UrbIS

Wizja kosmopolitycznego regionu (1989- obecnie)

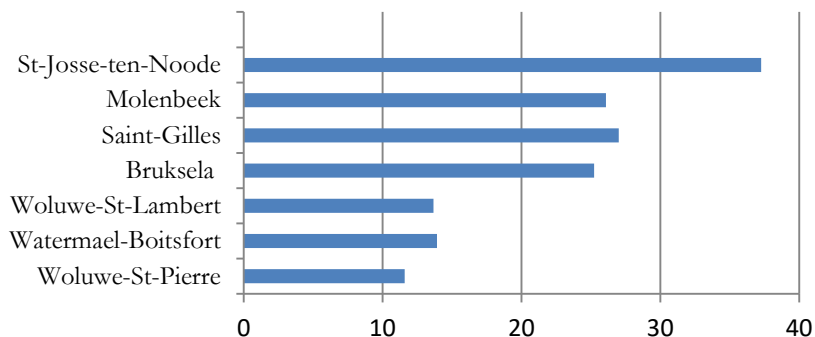

Źródło: IBSA, VUB, Cosmopolis

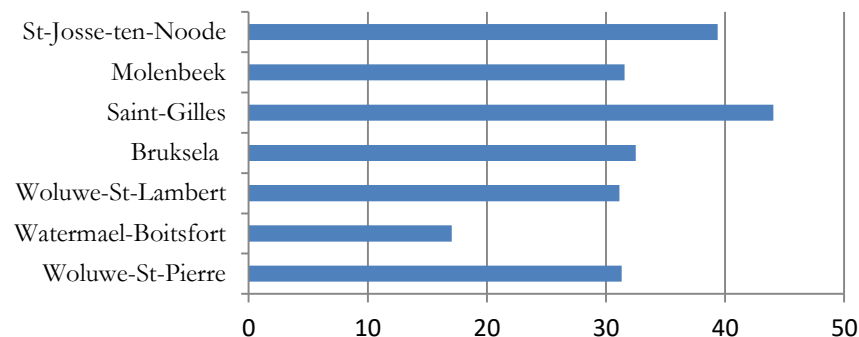
Dynamika procesów politycznych, demograficznych i przestrzennych osnową transformacji RSB

Wskaźniki dla wybranych gmin Regionu Stołecznego Brukseli (2010r.)

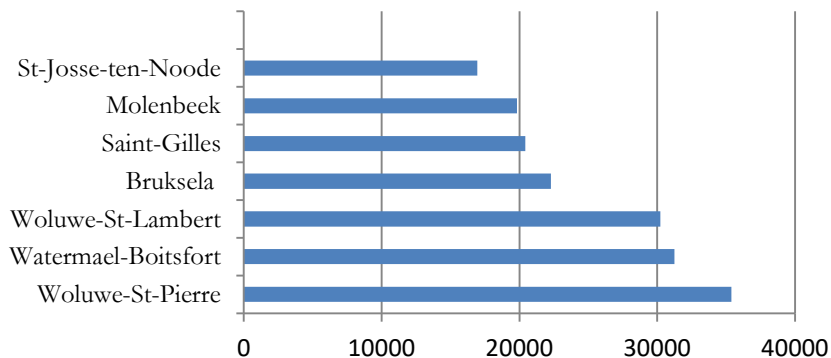
Poziom bezrobocie (%)

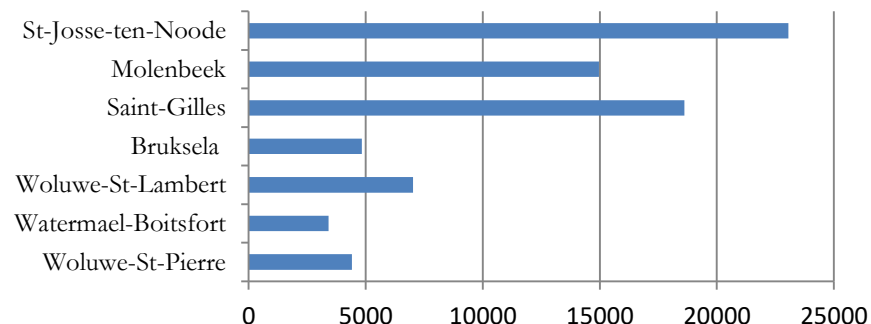
Liczba obcokrajowców (%)

Średni roczny dochód na os. (€)

Gęstość zaludnienia (os/km²)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych IBSA

Wizja kosmopolitycznego regionu (1989- obecnie)

Scenariusz 1 – Plan Régional de Développement Durable (PRDD)

- Przekształcenie różnorodności kulturowej RSB w potencjał rozwojowy (34% obcokrajowców, 55% mieszkańców RSB ma podwójne obywatelstwo)
- Uzyskanie większej spójności społeczno-przestrzennej (1,187 mln mieszkańców, 7368 os/km)
- Mobilizacja społeczności lokalnej (18,8% bezrobocie)
- Zrównoważony transport publiczny

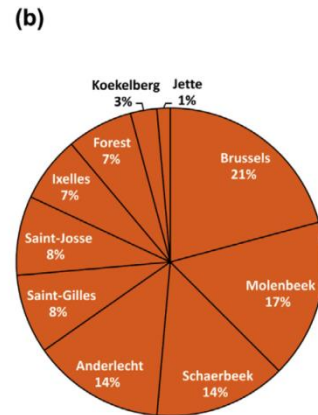
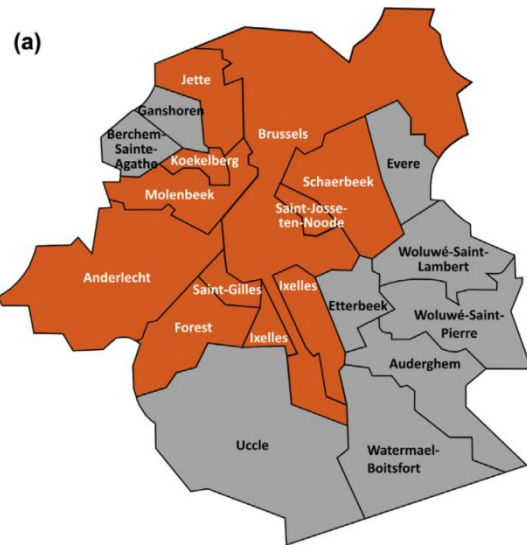

Źródło: opracowanie własne

Scenariusz 2 - International Development Plan (IDP)

- Bruksela „miejscem spotkań” (nacisk na tworzenie np. centrów konferencyjnych, hal koncertowych)
- Pogłębienie funkcji międzynarodowych (15% PKB RSB, RSB - 20% PKB Belgii)

Kontrakty dzielnicowe

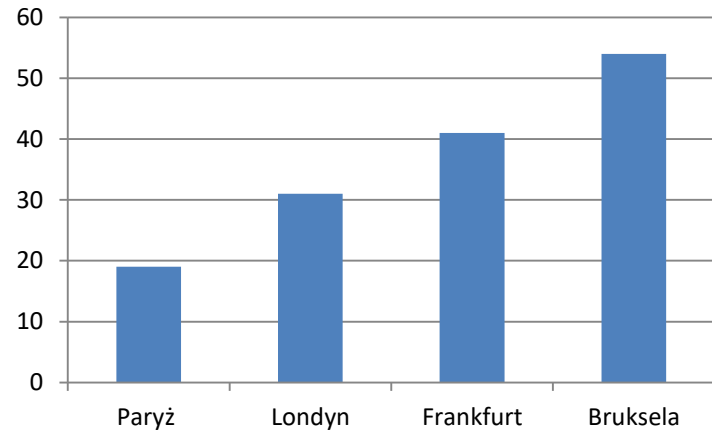

Źródło: K. Romańczyk, *Cities*, 2015, 44, 1.

- programy rewitalizacyjne realizowane we współpracy z mieszkańcami w najbiedniejszych dzielnicach Regionu Stołecznego Brukseli (od 1994 r. 72 kontrakty – 822 mld euro)
- renowacja i budowa mieszkań socjalnych (8,5 % brukselczyków żyje w takich mieszkaniach , 34 tys. rodzin oczekuje na przydział, niskie tempo przyrostu - 600 mieszkań/rok)
- wsparcie rynku pracy poprzez podnoszenie kompetencji zawodowych osób bezrobotnych (Molenbeek – 33% bezrobotnych)
- Partycypacyjny charakter projektów => nacisk na odrodzenie lokalności i tworzenie sieci społecznych

Suburbanizacja Brukseli

- ponad 110 tys. osób podjęło pracę w Brukseli z powodu pełnionych przez nią międzynarodowych funkcji politycznych (15% PKB RSB)
- 54% populacji pracującej w Brukseli mieszka poza jej administracyjnymi granicami
- dysharmonia między geopolitycznymi a morfologicznymi granicami RSB powoduje, że migranci wahadłowi wypracowane w Brukseli dochody opodatkowują poza RSB
- silna presja RSB, aby włączyć pracowników wahadłowych zamieszkujących flamandzkie suburbia do strefy podatkowej Brukseli rodzi sprzeciw Flandrii
- problem z rozwojem szybkiego transport publicznego sięgającego poza granice RSB, który zwiększyłby przepustowość Brukseli (tzw. „zielone nogi”)
- obawy gmin flamandzkich o napływ grup społecznych wykazujących niższe dochody i niemówiących po flamandzku

Suburbanizacja Brukseli na tle innych miast (%)
Źródło: opracowanie własne

Wnioski

- Wymiar przestrzenny

Brak zrównoważanego rozwoju Brukseli nie jest bezpośrednim wynikiem lokalizacji instytucji europejskich, ale pochodną neoliberalnej polityki belgijskich podmiotów publicznych i działających na ich zlecenie prywatnych inwestorów.

- Wymiar społeczny

Polityka migracyjna bez skutecznej polityki „integracyjnej” i asymilacyjnej stała się przyczyną polaryzacji społecznej Brukseli. Nadzieją na przełamanie podziałów może być większe uspołecznienie procesu zarządzania Brukselą.

- Wymiar polityczny

Antagonizmy flamandzko-walońskie nadal są czynnikiem powodującym limitację brukselskiej enklawy i blokującym jej rozwój. Konieczne jest wzmocnienie współpracy między RSB a gminami ościennymi poprzez włączanie ich w proces formułowania spójnej wizji i strategii rozwoju regionu.